

رابطه کمال‌گرایی با اضطراب پیشرفت تحصیلی:

نقش میانجی هوش معنوی در طلاب شهر بابل

Correlations of perfectionism with anxiety academic achievement: he Mediating Role of spiritual intelligence in seminary students

Arsalan Khanmohammadi (corresponding Aauthor)

Assistant Professor of Psychology, Amol Branch, Islamic Azad University, Amol, Iran
Email: Ar.khanmohammadi@gmail.com

Ali Asghar Abasi

Associate Professor of Sociology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
Email: Asfajir@hotmail.com

Babak Hoseinzadeh

Assistant Professor of Educational Science, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
Email: Hosseinzadeh2002@gmail.com

Mohammadhosein Zivari Azhar

M.A. in Clinical Psychology, Babol Branch, Islamic Azad University, Babol, Iran
Email: Hoseinzivari72@gmail.com

ارسلان خان محمدی (نویسنده مسئول)

استادیار گروه روانشناسی، واحد آمل، دانشگاه آزاد اسلامی، آمل، ایران
علی اصغر عباسی اسفینجر

دانشیار گروه جامعه‌شناسی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران
بابک حسین زاده

استادیار گروه علوم تربیتی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل، ایران
محمد حسین زیوری اظهر

دانشجو دکتری روانشناسی تربیتی، واحد بابل، دانشگاه آزاد اسلامی، بابل،
ایران

چکیده

Aim: This study investigated the Correlations of perfectionism with anxiety academic achievement: he Mediating Role of spiritual intelligence in seminary students.

Method: Structural Equation Modeling was used for the analysis and interpretation of the data. A total of seminary students (220 boys) were selected by convenience sampling. Perfectionism, Academic Achievement Anxiety, Academic Procrastination Scale (Solomon & Rohblum) Spiritual Intelligence Questionnaires were used to collect data.

Results: Results showed that spiritual intelligence had mediator role in relationship between perfectionism on academic achievement anxiety. **Conclusion:** So with decrease of perfectionism and increase of spiritual intelligence can decrease academic achievement anxiety in seminary students and improve their academic achievement.

Keyword: Academic achievement anxiety, Spiritual intelligence, Perfectionism, Seminary students

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه کمال‌گرایی با اضطراب پیشرفت تحصیلی: نقش میانجی هوش معنوی در طلاب شهر بابل انجام شد. روش: روش پژوهش توصیفی از نوع معادلات ساختاری بود. جامعه آماری کلیه طلاب پسر شهر بابل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بودند که تعداد ۲۲۰ نفر، به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و با پرسشنامه‌های کمال‌گرایی، هوش معنوی و اضطراب پیشرفت تحصیلی ارزیابی شدند. از روش مدل‌یابی معادلات ساختاری برای تجزیه و تحلیل داده‌های استفاده شد. یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که هوش معنوی در ارتباط بین کمال‌گرایی و اضطراب پیشرفت تحصیلی نقش میانجی دارند. نتیجه‌گیری: بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با کاهش کمال‌گرایی و افزایش هوش معنوی می‌توان اضطراب پیشرفت تحصیلی را در طلاب کاهش داد.

کلمات کلیدی: اضطراب پیشرفت تحصیلی، هوش معنوی، کمال‌گرایی، طلاب.

مقدمه

مرور روزآمدترین و اصیل‌ترین شواهد تجربی در نشان می‌دهد که در قلمرو اضطراب پیشرفت تحصیلی حال حاضر مهم‌ترین دغدغه پژوهشگران تربیتی ناظر بر این موضوع است که چرا یادگیرندگان پس از حضور در موقعیت‌های پیشرفت تحصیلی، دچار اضطراب می‌شوند و مدل رفتاری خاصی را در رویارویی با مطالبات زندگی تحصیلی برمی‌گزینند (شبرخ و همکاران، ۱۴۰۲). تعریف پیشرفت تحصیلی عبارت است از؛ موفقیت دانش آموزان در یک یا چند موضوع درسی (مثل : درک، فهم خواندن یا محاسبه عددی)، چنین پیشرفت‌هایی توسط آزمون‌های میزان شده تحصیلی اندازه‌گیری می‌شود. همچنین این اصطلاح بر پیشرفت فرد در کلاس، آن‌طور که در کار مدرسه ارزیابی می‌شود دلالت دارد. پیشرفت تحصیلی به جلوه‌ای (نمایی) از جایگاه تحصیلی دانش آموزان اشاره دارد که این جلوه ممکن است بیانگر نمره‌ای برای یک دوره، میانگین نمرات در دوره‌ای مربوط به یک موضوع یا میانگین نمرات دوره‌های مختلف باشد (فیشستروم و همکاران^۱، ۲۰۲۲).

اضطراب خصوصیتی فوق‌العاده گسترده و همه‌گیر است و از همان روزهای کودکی تا سنین پیری با فرد همراه می‌باشد. و از جهت تأثیرگذاری بر تمامی ابعاد وجود فرد اثر می‌گذارد، و سبب اختلال در زندگی می‌گردد. از جمله مواردی که اضطراب در آن خلل ایجاد می‌کند یادگیری و تحصیل علم است. اضطراب افکار را پراکنده می‌کند و مشوش می‌سازد، انسجام ذهن را در هم می‌ریزد، فرایند یادگیری را کند می‌کند و سبب رکود تحصیلی می‌گردد (یافی^۲، ۲۰۲۳). اضطراب پیشرفت تحصیلی دلهره‌ای است که دانش‌آموز در مسایل درسی و مدرسه‌ای در فرایند یادگیری با آن روبه‌رو می‌شود. هر دانش‌آموز و دانشجو گاهی در مدرسه مقداری احساس اضطراب می‌کند. ولی اضطراب در برخی به ویژه زمان امتحانات، به‌طور جدی بروز می‌کند، تا جایی که در بعضی از مواقع، مانع یادگیری و کاهش پیشرفت تحصیلی می‌شود (بایتمیر^۳، ۲۰۲۲).

یکی از متغیرهای مرتبط با اضطراب پیشرفت تحصیلی، کمال‌گرایی است. کمال‌گرایی، ویژگی شخصیتی است که خصوصیات آن، با تلاش فرد برای بی‌عیب‌ونقص بودن و تنظیم استانداردهایی برای بالاترین سطح عملکرد توصیف می‌شود و با خود-ارزیابی انتقادی و نگرانی در مورد ارزیابی دیگران نیز همراه است (اندلیمان، بریتین و ویلانکورت^۴،

---

1. Fishstrom et al
 2. Yaffe
 3. Baytemir
 4. Endleman, Brittain & Vaillancourt

۲۰۲۲). از نظر بسیاری از پژوهشگران می‌توان کمال‌گرایی را با دو بعد مثبت و منفی مورد سنجش قرار داد. اشخاص با کمال‌گرایی مثبت از تلاش‌های دشوار خود لذت می‌برند و به‌گونه‌ای انعطاف‌پذیر برای موفقیت و پیشرفت تلاش می‌کنند و به‌دلیل ویژگی سازش‌یافته این بعد کمال‌گرایی، دغدغه‌ها و نگرانی‌های ناشی از عدم تحقق معیارهای سطح بالا را کاهش می‌دهند. در مقابل، اشخاص با کمال‌گرایی منفی با باور لزوم دستیابی به اهداف سطح بالا و غالباً غیرواقع‌بینانه، نپذیرفتن شکست، ارزیابی منفی، تلاش برای بهترین بودن، مقایسه عملکرد خود با دیگران، عدم دریافت تأیید، کافی نبودن تلاش‌ها و استوارسازی حرمت خود بر مبنای میزان دستیابی به معیارهای شخصی، بدون توجه به نتایج منفی آن، با پیامدهای آسی‌بزایی برای سلامت روانی مواجه می‌شوند (صادقی و همکاران، ۱۴۰۱).

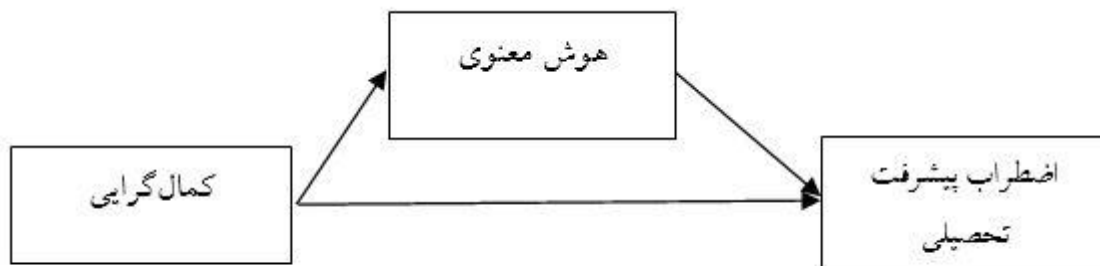
علاوه بر کمال‌گرایی، هوش معنوی، از دیگر متغیرهای مرتبط با اضطراب پیشرفت تحصیلی می‌باشد. دانش‌آموزان به‌عنوان منابع معنوی جامعه و آینده‌سازان کشور، نیروهای برگزیده از نظر استعداد، خلاقیت و پشتکار هستند و لازمه پیشرفت تحصیلی و زندگی موفقیت‌آمیز و بدون اضطراب آن‌ها، برخورداری از آرامش و امنیت خاطر در کلیه ابعاد است (تربیتی نژاد و علیمزادی، ۱۳۹۹). هوش معنوی^۱ جنبه‌های مختلفی از آگاهی و زندگی ذهنی و روحی درونی فرد را با زندگی و کار بیرونی متصل و یکپارچه می‌کند و نوعی آگاهی درباره تمامیت جهان به شکلی کلی به فرد می‌دهد. افراد با هوش معنوی کسانی هستند که می‌دانند «چرا» انجام می‌دهند و «چه چیزی» را انجام می‌دهند. همیشه بر اساس یک رسالت مشابه عمل می‌کنند. آن‌ها بر اساس خدمت‌رسانی به دیگران زندگی می‌کنند. آن‌ها دیگران را به خاطر چیزی سرزنش نمی‌کنند و همواره مسوولیت بخشش خود و عملکردهایشان را می‌پذیرند (کیسی و همکاران^۲، ۲۰۲۲). برای رضایت داشتن از خودشان نیازی به تصدیق دیگران ندارند. از وابستگی به دیگران برای کسب ایمنی رها هستند، چون اعتقاد دارند ایمنی از خودشان است نه از بیرون. آن‌ها کار را مکانی برای خلاقیت، اعتماد به نفس و یادگیری، جایی که پول و پاداش، ثانویه است، می‌دانند. آن‌ها افراد محیط کار را به عنوان انسان‌هایی با قوت، ضعف، نگرانی، نیازها و خواسته‌های خودشان در نظر می‌گیرند، برای آن‌ها روابط، همواره قبل از کار است. آن‌ها از زندگی مادی دست نمی‌کشند بلکه خواهان ایجاد تعادلی در زندگی مادی همسو با اهداف متعالی و معنوی خود هستند (رحمانی، یآوری نیا و سپهریان، ۱۳۹۹).

1. Spiritual Intelligence

2. Kessi et al

نتایج یافته‌های ابراهیم و همکاران^۱ (۲۰۲۲)، وهابی و همکاران (۲۰۲۱)، خسروی و همکاران (۲۰۲۰)، جعفری و معلمی (۲۰۱۹)، یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۸) و غلامی، فیض آبادی و خوشنویس (۱۳۹۵) نشان داد که کمال‌گرایی با میانجی‌گری هوش معنوی بر اضطراب پیشرفت تحصیلی طلاب تاثیر غیر مستقیم دارد.

بر اساس آنچه که بیان شد و هم‌چنین با توجه به نقش متغیرهای پژوهش بر اضطراب پیشرفت تحصیلی و نبود پژوهشی مشابه در ایران، بنابراین پژوهش حاضر با هدف بررسی روابطه کمال‌گرایی با اضطراب پیشرفت تحصیلی: نقش میانجی هوش معنوی در طلاب شهر بابل انجام شد.

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

روش

پژوهش حاضر، از لحاظ هدف، از نوع کاربردی و روش پژوهش توصیفی- همبستگی از نوع مدل یابی معادلات ساختاری (SEM) بوده که با استفاده از نرم افزار Amos نسخه ۲۳ انجام شد. جامعه آماری کلیه طلاب پسر شهر بابل در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ به تعداد ۵۳۰ نفر بودند که از این تعداد ۲۲۰ نفر به صورت تصادفی ساده انتخاب شدند.

ابزار

پرسشنامه کمال‌گرایی: این پرسشنامه توسط هیل و همکاران در سال ۲۰۰۴ طراحی شد. ۵۸ سوال و ۶ خرده حساسیت بین فردی، تلاش برای عالی بودن، نظم و سازماندهی، ادراک فشار از سوی والدین، هدفمندی و استانداردهای بالا برای دیگران دارد. این مقیاس بر اساس طیف لیکرت چهار گزینه‌ای کمالاً مخالف (=۱)،

مخالف (=۲)، موافق (=۳)، و کمالاً موافق (=۴) درجه بندی شده است. میزان پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۱ و روایی محتوایی و صوری آن نیز مطلوب گزارش شد (هیل و همکاران، ۲۰۰۴). در پژوهش سمائی (۱۳۸۹)، میزان پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۷ به دست آمد و روایی آن نیز مورد تایید قرار گرفت. در پژوهش حاضر پایایی به روش آلفاکرونباخ ۰/۸۲، به دست آمده است.

پرسشنامه هوش معنوی: این آزمون در سال ۱۳۸۷ توسط عبدالله زاده، کشمیری و عرب عامری هنجار شده است. این پرسشنامه ۲۹ سوال و دو خرده مقیاس درک و ارتباط با سرچشمه هستی (۱۲ سوال) و زندگی معنوی با اتکا به هسته درونی (۱۷ سوال) دارد که در طیف لیکرت پنج درجه‌ای از کمالاً مخالف=۱، مخالف=۲، تاحدودی=۳، موافق=۴ و کمالاً موافق=۵ تنظیم شده است. دامنه نمرات از ۲۹ تا ۱۴۵ می‌باشد. در مرحله نهایی پرسشنامه روی ۲۸۰ نفر گروه نمونه اجرا شد، پایایی در این مرحله ۰/۸۹ به دست آمد. برای بررسی روایی علاوه بر روایی محتوایی صوری که سوال‌ها با نظر متخصص روانشناسی تایید شد. از تحلیل عاملی نیز استفاده شد (عبدالله زاده و همکاران، ۱۳۸۷). در پژوهش حاضر پایایی به روش آلفاکرونباخ ۰/۸۶، به دست آمده است.

اضطراب پیشرفت تحصیلی: آزمون اضطراب پیشرفت تحصیلی در سال ۱۹۶۰ توسط آلپرت و هابر به منظور ارزیابی اضطراب مربوط به پیشرفت تحصیلی ساخته شده است. این مقیاس یک ابزار خودگزارشی است که از ۱۹ عبارت تشکیل شده است. آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای (از همیشه = ۱ تا هرگز = ۵) میزان موافقت یا مخالفت خود با هریک از عبارات آن را مشخص کند. آزمون اضطراب پیشرفت دارای دو زیر مقیاس اضطراب تسهیل کننده (۹ عبارت) که میزان اضطراب برانگیزاننده را مورد ارزیابی قرار می‌دهد و زیر مقیاس اضطراب تضعیف کننده (۱۰ عبارت) که میزان اضطرابی را که در عملکرد اختلال ایجاد می‌کند، ارزیابی می‌کند، است. برای به دست آوردن نمره هر زیر مقیاس باید امتیاز همه عبارات مربوط به زیر مقیاس مورد نظر را با هم جمع می‌شود. پایایی حاصل از روش بازآزمایی آزمون در فاصله ۱۰ هفته برای زیر مقیاس اضطراب تسهیل کننده ۰/۸۳ و برای زیر مقیاس تضعیف کننده ۰/۸۷ گزارش شده است. همچنین پایایی این آزمون در فاصله ۸ ماه برای زیر مقیاس اضطراب تسهیل کننده ۰/۷۵ و برای زیر مقیاس اضطراب تضعیف کننده ۰/۷۶ بوده است. همبستگی معنادار آزمون پیشرفت با مقیاس‌های مختلف عملکرد تحصیلی حاکی از روایی ملاک این آزمون است (آلپرت و هابر، ۱۹۶۰). در پژوهش یحیی زاده و همکاران (۱۳۹۹)، میزان پایایی با روش آلفای کرونباخ ۰/۸۴ و روایی آن نیز مطلوب گزارش شد. در پژوهش حاضر پایایی به روش آلفای کرونباخ ۰/۸۵، به دست آمده است.

یافته‌ها

در ابتدا با بررسی پیش فرض‌های آماری با استفاده از آزمون‌های، کشیدگی و چولگی، جعبه‌ای، کولموگروف-اسمیرنوف داده‌های پرت شناسایی، سپس با استفاده از آزمون ماهالانویس داده‌های پرت حذف گردید، هم‌چنین پس از بررسی نرمالی داده‌ها مدل اندازه‌گیری سه متغیر پژوهش بررسی و تایید گردید، هم‌چنین نتایج میانگین واریانس-های استخراجی (AVE) نشان می‌دهد تمامی خرده مقیاس‌ها در مدل اندازه‌گیری مقادیر به‌دست آمده آن از حد معیار ۰/۵ بزرگ‌تر می‌باشد که نشان دهنده روایی از نوع همگرا است، هم‌چنین پایایی مرکب (پایایی سازه) نشان دهنده آن است که مقادیر به‌دست آمده از مولفه‌ها از حد معیار ۰/۰۷ بیشتر می‌باشد و بنابراین موضوع AVE و CR پرسشنامه-ها تایید می‌گردد.

یافته‌های توصیفی پژوهش در جدول ۱، ارائه شده است.

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی

متغیر	خرده مقیاس	میانگین	انحراف استاندارد	واریانس	چولگی	کشیدگی
هوش معنوی	درک ارتباط با سرچشمه هستی	۴/۲۳۰	۰/۵۴۲	۰/۲۹۴	-۱/۱۵۶	۰/۸۷۴
	زندگی معنوی یا اتکا به هسته درونی	۳/۹۹۵	۰/۶۰۳	۰/۳۶۵	-۰/۵۶۵	۰/۱۳
کمال‌گرایی	حماسیت بین فردی	۳/۱۵۵	۹/۹۴۴	۹۸/۸۸۳	۰/۰۲۴	-۰/۴۰۹
	تلاش برای عالی بودن	۳/۰۶۸	۳/۶۳۹	۱۳/۲۴۴	-۰/۲۶	۰/۰۵۱
	نظم و سازماندهی	۳/۱۹۹	۳/۴۸۱	۱۲/۱۲۱	-۰/۲۵۳	-۰/۱۳۳
	ادراک فشار از سوی والدین	۳/۳۳۰	۴/۱۹۷	۱۷/۶۱۷	-۰/۱۶	-۰/۴
اضطراب	هدفمندی	۳/۹۵۱	۳/۸۲۶	۱۴/۴۶۲	۰/۲۴۲	۰/۲۹۳
	استانداردهای بالا برای دیگران	۳/۰۲۴	۳/۹۹۳	۱۵/۹۴۶	۰/۲۹۹	-۰/۲۷۲
		۲/۸۲۷	۰/۳۹۳	۰/۱۵۵	-۱/۰۷۲	۴/۴۳۱

برای تعیین نحوه ارتباط بین متغیرهای پژوهش با یکدیگر از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲- ماتریس همبستگی پیرسون متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳
۱. هوش معنوی	۱		
۲. کمال‌گرایی	۰/۴۷۲	۱	
۳. اضطراب	*-۰/۲۷۸	**۰/۴۶۵	۱

* در سطح ۰/۰۱ معنی داری است.

نتایج مندرج در جدول فوق بین کمال‌گرایی و هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی رابطه معکوس معناداری (۰/۰۱) مشاهده می‌گردد. نتایج شاخص‌های برازی حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و متغیرها در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- شاخص‌های برازش حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها و متغیرها

نام آزمون	توضیحات	مقادیر قابل قبول	مقدار به دست آمده
χ^2/df	کای اسکور نسبی	<۳	۲/۵۷۲
RMSEA	ریشه میانگین توان دوم خطای تقریب	<۰/۱	۰/۰۴۳
GFI	شاخص برازندگی تعدیل یافته	>۰/۹	۰/۹۷۷
NFI	شاخص برازش نرم	>۰/۹	۰/۹۵۶
CFI	شاخص برازش مقایسه‌ای	>۰/۹	۰/۹۴۳
DF	۲۳		

مقدار RMSEA برابر با ۰/۰۴۷ می‌باشد لذا این مقدار کمتر از ۰/۱ است که نشان دهنده این است که میانگین مجذور خطاهای مدل مناسب است و مدل قابل قبول می‌باشد. همچنین مقدار کای دو به درجه آزادی (۲/۵۷۲) بین ۱ و ۳ می‌باشد و میزان شاخص GFI، CFI و NFI نیز تقریباً برابر و بزرگتر از ۰/۹ می‌باشد که نشان می‌دهند مدل اندازه گیری متغیرهای پژوهش، مدلی، مناسب است.

جدول ۴- برآورد مستقیم مدل با روش حداکثر درست نمایی (ML)

متغیر	مقدار آماره تی	سطح معنی داری
هوش معنوی بر اضطراب پیشرفت تحصیلی	۰/۵۲۳	۰/۶۰۱
کمال‌گرایی بر اضطراب پیشرفت تحصیلی	۱/۴۰۵	۰/۱۶۱
کمال‌گرایی بر هوش معنوی	۹/۳۴۷	۰/۰۰۰

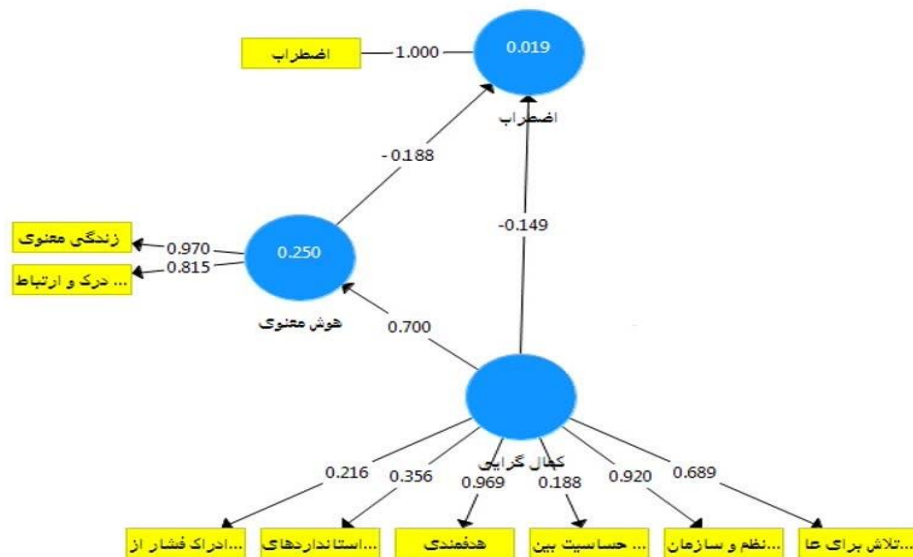
نتایج جدول ۴ نشان داد که هوش معنوی و کمال‌گرایی به صورت مستقیم با اضطراب پیشرفت تحصیلی ارتباط دارند. همچنین بین هوش معنوی با کمال‌گرایی ارتباط مستقیمی وجود دارد. برای بررسی آثار متغیرهای میانجی از آزمون سوبل استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شد.

جدول ۵- نتایج آزمون سوبل

متغیر میانجی	در تست سوبل Z مقدار آزمون	انحراف استاندارد	سطح معناداری
هوش معنوی	۵/۳۶۶۳۸	۰/۰۷۷۸	۰/۰۰۰

مسیر مستقیم: کمال‌گرایی - اضطراب

در آزمون سوبل، یک مقدار Z-value از طریق فرمول زیر بدست می‌آید که در صورت بیشتر شدن این مقدار از ۱/۹۶، می‌توان در سطح اطمینان ۹۵٪ معنادار بودن تاثیر میانجی یک متغیر را تایید نمود.

شکل ۲: الگوی ساختاری نهایی پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه کمال‌گرایی با اضطراب پیشرفت تحصیلی: نقش میانجی هوش معنوی در طلاب شهر بابل انجام شد. نتایج این پژوهش نشان داد که کمال‌گرایی با میانجی‌گری هوش معنوی بر اضطراب پیشرفت تحصیلی طلاب تاثیر غیر مستقیم دارد. این یافته‌ها همسو با نتایج ایبراهیم و همکاران^۱(۲۰۲۲)، وهابی و همکاران(۲۰۲۱)، خسروی و همکاران(۲۰۲۰)، جعفری و معلمی(۲۰۱۹)، یحیی زاده و همکاران(۱۳۹۸) و غلامی، فیض آبادی و خوشنویس (۱۳۹۵) بود.

در تبیین این یافته می‌توان گفت که اضطراب عاملی مخرب و نابودکننده است، از طریق یادگیری و الگو برداری آموخته می‌شود و می‌تواند باعث کاهش رضایت از شرایط باشد که در موقعیت‌های میان فردی یا عملکردی ایجاد می‌شود. افراد دارای اضطراب بالا از ارزیابی نسبت به خود و یا انجام عملی که باعث شرمندگی شود، بیمناک اند. تحقیقات حاکی از آن هستند که اضطراب با گرایش به اختصاص توجه به اطلاعات تهدیدآمیز، از جمله مرتبط با نتایج رفتاری، احساسات و نشانه‌های عدم رضایت شخصی همراه است. نظریه شناختی در زمینه اضطراب حاکی از آن هستند که توجه انتخابی به تهدیدها، اضطراب را شدیدتر کرده و قضاوت در زمینه رویدادهای اجتماعی را به انحراف

می‌کشاند و هنگامی که به طور ذهنی طرحواره‌های سرسختانه بیشتری نیز دارا باشند، به تبع اضطراب و تنش بیشتری در حیطه‌های متفاوت متحمل می‌گردند، تحقیقات چندی در خصوص مکانیسم تأثیرگذاری کمال‌گرایی بر سلامت روان صورت گرفته است. برخی از این تحقیقات نشان داده‌اند که هوش می‌تواند به‌عنوان واسطه نقش مهمی بین کمال‌گرایی و عملکرد افراد ایفا کند (یحیی زاده و همکاران، ۱۳۹۸). نبود استانداردهای برتر، همراه با مشکل ادراک شده از دستیابی به استانداردها، ظاهراً با کژکارکردی روانشناختی در شکل اضطراب ارتباط دارد. این بعد با مشخصه‌های مثبت تلاش و رقابت برای پیشرفت، عزت نفس و خودشکوفایی از یک سو و با مشخصه‌های منفی خودشیفتگی، خودسرزنشگری، خودانتقادگری، احساس گناه و افسردگی از سوی دیگر ارتباط دارد و کمال‌گرایی جامعه‌مدار با نیاز به تأیید دیگران، ترس از ارزیابی منفی، منبع کنترل بیرونی، بیش‌تعمیم‌دهی شکست، خودسرزنش‌گری و دیگر سرزنشگری، خشم و اضطراب مرتبط است (ابراهیم و همکاران، ۲۰۲۲).

کمال‌گرایی اساساً شامل استانداردهای برتری شخصی افراطی است که در تضاد با مولفه‌هایی از هوش معنوی همانند ظرفیت تعالی، بخشش خود، انعطاف افکار، توسل و توکل به تقدیر، تفکر وجودی، آگاهی متعالی و امتحانات الهی می‌باشد، کمال‌گرایی با اضطراب ارتباط دارد زیرا اضطراب با استانداردهای شخصی پایین‌تر و با استانداردهای برتری که از سوی جامعه تعیین می‌شود، کمال‌گرایی به‌عنوان ی‌قضایوت ارزیابانه دنبال کردن اهداف بلند مدت و دست‌نیافتنی از طریق ترس از شکست و نگرانی درباره از جانب دیگران می‌باشد. کمال‌گرایان همیشه در تلاش برای رسیدن به اهدافی هستند که از طرف جامعه برای آن‌ها مشخص شده است و آن‌ها همیشه در تلاش هستند که خود را از انتقاد والدین و اطرافیان دور نگه دارند، به طور کلی سطوح بالای کمال‌گرایی با نگرانی در مورد اشتباهات و انتقاد بالای والدین همراه است که در تضاد با افکار و دیدگاه‌های مبتنی بر روابط معنوی است (جعفری و معلمی، ۲۰۱۹). کمال‌گرایان به علت این که اهداف از سوی دیگران برای آن‌ها انتخاب می‌شود، هنگامی که با اشتباه یا شکست مواجه می‌شوند اضطراب زیادی را تجربه می‌کنند. در علت‌شناسی اضطراب ویژگی‌های شخصیتی نقش اساسی را ایفا می‌کنند، یکی از ویژگی‌های شخصیتی مؤثر بر اضطراب، کمال‌گرایی است.

خلاقیت و نوآوری در پی هوش معنوی برای ایجاد انسان موفق، مؤثر است. هوش معنوی به‌عنوان هوش غایی که مسایل معنایی و ارزشی را نشان می‌دهد و ظرفیت‌های سازگاری روانی را در بر می‌گیرد، بر جنبه‌های غیرمادی و غیرجبری بنا شده و دربرگیرنده منابع معنوی، ارزش‌ها و ویژگی‌هایی است که عملکرد و انگیزه‌های امور روزانه را افزایش می‌دهد. هوش معنوی در واقع پرسش‌هایی را در رابطه با نقش فرد در ارتباط با دیگران مطرح می‌کند که می‌تواند در سخت‌کوشی، شادکامی، اشتیاق و علاقه و نهایتاً موفقیت مؤثر باشد (تقی‌نیا، ۱۴۰۱).

این پژوهش دارای محدودیت‌هایی بوده است. میزان کمال‌گرایی، اضطراب پیشرفت تحصیلی و هوش معنوی بر اساس خودگزارش دهی بود و این احتمال وجود دارد که این مقادیر بیش از حد گزارش شده باشند. در قسمت ابزارسازی باید ابزارهای جامع‌تر، معتبرتر یا بومی‌تری را طراحی و آزمون کرد تا بتواند درک عمیق‌تری به دست دهد. عدم امکان کنترل برخی متغیرهای مداخله‌گر در طی انجام تحقیق از جمله، بی‌حوصلگی و یا عدم تمرکز طلاب در پاسخگویی به سوالات، یکی دیگر از محدودیت‌های پژوهش حاضر بود. نمونه‌های مورد مطالعه در این تحقیق طلبه‌های پسر بودند. که این مورد یکی دیگر از محدودیت‌های این پژوهش بود. برای این‌که بتوانیم در این حوزه به نتایج پایا تر و کاربردی تر برسیم، باید بتوانیم محدودیت‌های مبتنی بر تعمیم‌پذیری را به حداقل برسانیم. لذا برای رسیدن به این امر باید پژوهش‌های انجام گرفته در این حیطه در حوزه‌های گسترده‌تر و با نمونه‌هایی از جامعه‌های مختلف و بزرگ‌تر انجام پذیرد تا نتایج، قابلیت تعمیم بیشتری داشته باشد. بنابراین بهتر است جهت انجام پژوهش خصوصاً در حیطه‌های علوم انسانی، فرهنگ‌ها و مناطق مختلف را لحاظ کنیم. از آنجایی که اطلاعات به دست آمده در این مطالعه ناشی از گزارش خود طلاب، از طریق پرسشنامه بود که ممکن بود دارای سوءگیری باشد و برای سنجش دقیق‌تر نیاز به مصاحبه‌هایی در بررسی متغیرهای پژوهش است. در مطالعه‌های دیگر از سایر متغیرهای میانجی به ویژه سازه‌های انگیزشی و شناختی استفاده شود. برگزاری دوره‌های آموزشی در حوزه‌های علمیه جهت کاهش کمال‌گرایی و اضطراب پیشرفت تحصیلی و هم‌چنین افزایش هوش معنوی توصیه می‌شود.

تشکر و قدردانی

بدین‌وسیله بر خود لازم می‌دانیم از تمامی طلاب پسر شرکت‌کننده در این پژوهش، کمال سپاسگزاری و تشکر را ابراز نماییم.

منابع

- تربیتی نژاد، حسین، علیمزادی، سهیلا. (۱۳۹۹). بررسی ارتباط هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی و نقش میانجی‌گری انگیزش در دانش-آموزان دوره متوسطه اول. *فصلنامه مطالعات و تحقیقات در علوم رفتاری*، ۲ (۴): ۲۰-۲۶.
- تقی‌نیا، مریم. (۱۴۰۱). تبیین رابطه بین کمال‌گرایی والدین با خودکارآمدی تحصیلی فرزندان در بین دانش‌آموزان دختر. *نخستین کنفرانس ملی مطالعات روانشناسی سلامت روان*.
- رحمانی دریاسری، مدینه، یاوری نیا، سونیا، سپهریان آذر، فیروزه. (۱۳۹۹). پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی براساس هوش معنوی، امید و مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان دختر پایه سوم متوسطه. *فصلنامه روان‌شناسی تربیتی*، ۱۶ (۵۶): ۱۸۱-۱۹۶.

سمائی، سهیلا. (۱۳۸۹). *اعتباریابی، رواسازی و نرم یابی سیاهه کمال گرایی هیل*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

شبرخ فومنی، زهرا، حسینی المدنی، سیدعلی، اسدزاده، حسن، خلعتبری، جواد، شکری، امید. (۱۴۰۲). مدل‌یابی روابط علی باورهای خودکارآمدی تحصیلی، جهت‌گیری‌های هدفی، هیجان‌های پیشرفت و بهزیستی تحصیلی در دانشجویان. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۱۹(۷۴): ۱۴۹-۱۷۲.

صادقی، محمد، حسینی، منیر، زمانی، رضا، حسینی، مریم السادات. (۱۴۰۱). رابطه ابعاد کمال گرایی با سلامت روان شناختی: نقش واسطه‌ای تحمل ناپذیری بلا تکلیفی. *روانشناسی تحولی: روانشناسان ایرانی*، ۱۸(۷۲): ۳۷۷-۳۹۰.

عبداله زاده، حسن، کشمیری، مهدیه، عرب عامری، فاطمه. (۱۳۸۸). *هوش معنوی (مفاهیم، سنجش و کاربردهای آن)*. تهران: روانسنجی.

غلامی، زهرا، فیض آبادی، نسترن، خوشنویس، الهه. (۱۳۹۵). رابطه هوش معنوی با پیشرفت تحصیلی و شادکامی دانش‌آموزان دبیرستان‌های دخترانه شهر تهران. *آموزش، مشاوره و روان درمانی*، ۵(۱۸): ۶۰-۷۶.

یحیی زاده، مهدی، حسین زاده، بابک، کیاپور، آذر. (۱۳۹۸). مدل‌یابی روابط ساختاری کمال گرایی تحصیلی با میانجی‌گری هوش معنوی بر اضطراب پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان. *تعلیم و تربیت*، ۱(۱۴۳): ۵۴-۶۹.

Alpert, R., & Haber, R.N. (1960). Anxiety in academic achievement situations. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 61(2), 207-215.

Baytemir, K. (2022). Do parents have exam anxiety, too? The predictive role of irrational beliefs and perfectionism with parental exam anxiety in explaining students' exam anxiety. *School Psychology International*, 01430343221122387.

Duncan-Plummer, T., Hasking, P., Tonta, K., & Boyes, M. (2023). The relationship between clinical perfectionism and nonsuicidal self-injury: The roles of experiential avoidance, self-esteem, and locus of control. *Journal of Clinical Psychology*, 4 (17), 54-69.

Endleman, S., Brittain, H., & Vaillancourt, T. (2022). The longitudinal associations between perfectionism and academic achievement across adolescence. *International Journal of Behavioral Development*, 46(2), 91-100.

Fishstrom, S., Wang, H. H., Bhat, B. H., Daniel, J., Dille, J., Capin, P., & Vaughn, S. (2022). A meta-analysis of the effects of academic interventions on academic achievement and academic anxiety outcomes in elementary school children. *Journal of School Psychology*, 92 (4), 265-284.

Jafari, S., & Mollaei, Z. (2019). Mediating role of self-regulated learning strategies for spiritual intelligence and academic achievement. *Educational Psychology Journal*, 5 (2), 224-243.

Hill, R.W & Huelsman T.J, Furr R.M, Kilber J., Vicente B.B & Kennedy, C. (2004). A new measure of perfectionism: the perfectionism inventory. *Journal of Personal Assessments*, 24(1), 11-20.

- Ibrahim, N., Burhan, N. M., Mohamed, A., Mahmud, M., & Abdullah, S. R. (2022). *Emotional intelligence, spiritual intelligence and psychological well-being: Impact on society*.
- Kessi, A.M., Suwardi, W.Z., Mukhtar, A., & Asmawiyah, A. (2022). Islamic Leadership, Emotional Intelligence, and Spiritual Intelligence on Passion of Work and Performance. *Golden Ratio of Human Resource Management*, 2 (1), 15-26.
- Khosravi, S. A., Hosseinzadeh, B., Shojaee, A. A., & Sadeghi, J. (2020). Mediating Role of Spiritual Intelligence in the Relationship between Perfectionism and Life Expectancy among Administrators of Azad University in Mazandaran Province. *Journal of Religion and Health*, 8(1), 49-56.
- Vahabi, A., Vahabi, B., Sayyad, S., Moradi, M., & Sayyadi, M. (2021). The Relationship between spiritual intelligence and academic achievement among the students of Kurdistan University of Medical Sciences, Iran, 2016. *Chronic Diseases Journal*, 9(2), 55-60.
- Yaffe Y. (2023). How do impostor feelings and general self-efficacy co-explain students' test-anxiety and academic achievements: The preceding role of maternal psychological control. *Social Psychology of Education*, 1 (5), 1-9.